

Krajinné prvky kolem nás

Různorodost krajiny naší planety poskytuje pestrou škálu podmínek pro život lidí na zemi. Lidská populace díky tomu prožívá nespočet životních příběhů naplněných originálními prožitky. Malebnost české krajiny, o které jsme si četli často v čítankách, upoutává naši reálnou pozornost postupem času méně a méně. Současná zemědělská krajina má převážně produkční funkci a její podoba je z velké části odrazem tržního způsobu života, motivovaným převážně honbou za finančními prostředky.

Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), byť vystupuje v roli platební agentury, poskytuje mnohým silnou dotační motivaci, jak tuto krajinu a její využití ovlivnit. Krajina však nemá pouze produkční funkci, její význam je pro život člověka neskonale hlubší. Potíže s řešením důsledků sucha a povodní, přemnožení hrabošů a zvěře obecně, boj s kůrovcem atd. jsou předmětem četných diskuzí každodenních rozhlasových a televizních zpráv.

„Krajinné prvky“ jsou v prostředí SZIF uváděny jako podmnožina „**Ekologicky významných prvků**“, spolu s krajinotvornými sady, plochami s rychle rostoucími dřevinami a zalesněnou půdou. Každý zemědělec či uživatel zemědělské půdy má za povinnost evidovat krajinné prvky v LPIS – systému evidence využití zemědělské půdy. Krajinné prvky nemají produkční funkci, stojí stranou dotací, a tím i pozornosti žadatelů. Jejich tvorba a udržování však pomáhají stabilizovat nepříznivé dopady hospodaření v krajině. Společenská poptávka po stabilizaci krajiny stále roste a právě krajinné prvky mohou tuto stabilizační funkci z velké části naplnit.

Jaké jsou druhy krajinných prvků? V současné době je na zemědělské půdě evidováno zhruba 231 mokřadů, 38876 soliterních dřevin, 64228 skupin dřevin, 23 příkopů, 1649 stromořadí, 383 teras, 20326 mezí a 681 travnatých údolnic (údaje z roku 2018). Reálné množství všech typů krajinných prvků je ovšem několikanásobně větší. Podle jejich umístění na pozemku se dále prvky rozdělují na vnitřní a vnější krajinné prvky.

I když se evidují oba zmíněné typy, množstvím převládají ty vnitřní. Důvod je jednoduchý, vztahují se na ně platby vázané na plochu, na jejich vlastní výměru. Vnitřní krajinný prvek je ze všech stran obklopen zemědělsky obhospodařovanou půdou, jednou nebo více kulturami, nebo jedním či více uživateli. Přitom se žádným svým okrajem nedotýká vnější krajiny, která je definována jako les, obec, silnice či jiná nezemědělská kultura. Nové vnitřní krajinné prvky téměř nevznikají. Pouze se velmi důkladně evidují ty stávající. Naopak vzniká stále více nových vnějších krajinných prvků. Budují je obce, spolky, Státní pozemkový úřad či jiné subjekty. Jejich nejčastější podobou jsou mokřady a stromořadí. Ty jsou ale vyloučeny z plochy produkční krajiny, a tím i plateb vázaných na plochu.

Jaká je funkce krajinných prvků? Nic neprodukují, ale přitom napomáhají členění krajiny, její mozaikovitosti, biologické rozmanitosti. Čím více je ekosystém složitý, členitý a pestrý, tím je stabilnější. Bohužel také zároveň hůře obhospodařovatelný lidmi. Tedy pravým opakem toho, o co člověk usiluje – snadnou a levnou produkci. Jedna z hlavních funkcí prvků v krajině je jejich úloha při koloběhu vody. Vodu stékající po spádnicích mohou např. meze, budované naopak po vrstevnici, zastavit. Napomáhají tak jejímu lepšímu zasakování do hlubších vrstev půdy. Voda vypařovaná porostem na mezi následně ochlazuje ovzduší. Krajinné prvky významně ovlivňují rovněž erozi půdy. Další funkcí krajinných prvků je podpora zachování biologické rozmanitosti. Převážně pro volně žijící organizmy, které je využívají jako úkryt, místo k hnízdění, hledání potravy, orientaci v krajině a jiné.

Různorodé drobné krajinné struktury v zemědělské krajině jsou jako „krajinné prvky“ předmětem společenského, právem chráněného zájmu k jejich zachování v původním stavu bez nežádoucích vlivů lidské činnosti. Proto je nutné věnovat jejich ochraně patřičnou pozornost.

Z výčtu ekologicky významných krajinných prvků je podporováno v probíhajícím programovém období Programu rozvoje venkova (PRV) jen zalesňování a údržba krajinnotvorných sadů. V současné době se však připravují i zcela nové intervence. Funkčně nejbliže krajinným prvkům bude možno žádat o podporu v rámci intervence „agrolesnictví“ na orné půdě, nebo travním porostu. Samotné krajinné prvky bylo, je a bude také možné realizovat v rámci společných zařízení po komplexních pozemkových úpravách realizovaných Státním pozemkovým úřadem. Rovněž financovaných z PRV.

Další možností podpory tvorby krajinných prvků je Program péče o krajinu v gesci Státního fondu životního prostředí. Krajské samosprávy dočasně financují krajinné prvky dotacemi pro myslivce. Jelikož je ale potřeba krajinných prvků nejvíce v zemědělské krajině, jsou předmětem návrhů intervencí na příští dotační období společné zemědělské politiky. Jednou z nich je i „Neproduktivní investice na podporu biodiverzity – tvorba krajinných prvků s vazbou na biodiverzitu a krajinu“.

(Autor článku: Ing. Vanda Myšáková, fotografie: archiv CSV)